

3.GYAKORLAT (6. oktatási hét)

Lehetséges témakörök a 6. heti 3. gyakorlatra:

- hidrosztatika erőterek (nehézségi, tehetetlenségi, forgó)
- manométeregyenlet
- $p_0 = p_{st} + p_{din}$, Pitot- és Prandtl-cső, sebességmérés, térfogatárammérés, csőbeli átlagsebesség meghatározása ismert n.ed fokú forgásparaboloid sebességprofil ismeretében $v(r) = f(v_{max}, R, n)$
- egyszerű Bernoulli-egyenlet ($\mu=0$, $\rho=áll.$, stac., pot.erőtér, ①→② áramvonal)
- **VENTURI-MÉRŐ SZEREPELT ELŐADÁSON!**
- Euler-egyenlet természetes koord. (n irányú komp. egyenlet) (áramlásba helyezett test körüli áramvonalak, könyökidomon mérhető nyomáskülönbség)
- **NEM VOLT ELŐADÁSON: izoterm atmoszféra (8. heti gyakorlaton következik!)**
- **NEM VOLT ELŐADÁSON: instacioner Bernoulli-egy (8. heti gyakorlaton következik!)**

PÉLDA

A mellékelt ábrán látható rendszerben a három különböző sűrűségű, nem keveredő folyadék (víz, olaj, higany) nyugalomban van. A jobboldali tartály zárt, a nyomása ismert $p_2 = 1,2 \text{ bar}$. A baloldali tartály $p_0 = 10^5 \text{ Pa}$ nyomásra nyitott vízfelszínű. **ADATOK:**

$$g = 10 \text{ N/kg}$$

$$\rho_{\text{víz}} = 1000 \text{ kg/m}^3$$

$$\rho_{\text{olaj}} = 800 \text{ kg/m}^3$$

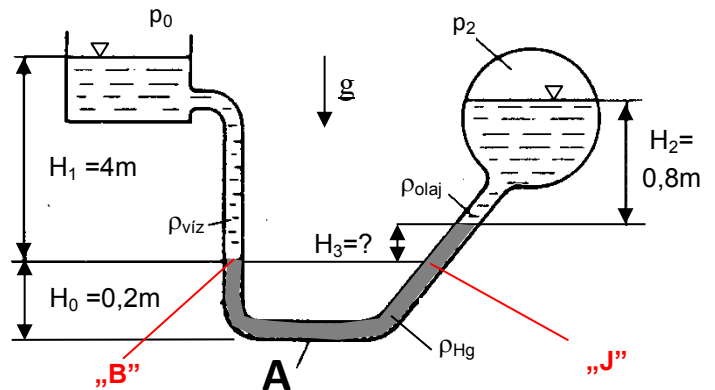
$$\rho_{\text{Hg}} = 13600 \text{ kg/m}^3$$

$$H_1 = 4000 \text{ mm}$$

$$H_2 = 800 \text{ mm}$$

$$H_3 = ?$$

$$H_0 = 200 \text{ mm}$$

KÉRDÉSEK: A) Határozza meg a H_3 higany szint kitérését! $H_3 = ?$ [m]

B) Határozza meg az „A” pontbeli nyomást! $p_A = ?$ [Pa]

MEGOLDÁS (a lap túloldalán is folytathatja)

A) Legyen az „A” pontban a „z” tengely origója: $z_A = 0 \text{ m}$.

A manométeregyenlet felírható a $z = H_0$ szintre a higany baloldali („B”) és jobboldali („J”) ekvipotenciális pontjai között, hiszen azonos folyadékban (higany) vagyunk és a „B” és „J” pont $z_B = z_J$ miatt egy, a $\mathbf{g}$ térerősségvektorra merőleges vízszintesen, azaz ekvipotenciál szintvonalon ($U_B = U_J$) helyezkedik el:

$$z_B = z_J$$

$$U_B = U_J$$

Manométeregyenlet:

$$p_B = p_J$$

$$p_0 + \rho_{\text{víz}} \cdot g \cdot H_1 = p_2 + \rho_{\text{olaj}} \cdot g \cdot H_2 + \rho_{\text{Hg}} \cdot g \cdot H_3$$

Ebben csak H_3 keresett higany szintkülönbség az ismeretlen, így erre rendezve kapjuk:

$$H_3 = (p_0 - p_2 + \rho_{\text{víz}} \cdot g \cdot H_1 - \rho_{\text{olaj}} \cdot g \cdot H_2) / (\rho_{\text{Hg}} \cdot g) = (100000 - 120000 + 40000 - 6400) / 136000 = 0,1 \text{ m}$$

$$\mathbf{H_3 = 0,1 m}$$

B) Az „A” pontbeli nyomás a p_0 -nál az „A” pont „felett” lévő folyadékoszlopok nyomásával nagyobb. A p_A nyomást kiszámolhatjuk az „A” pont és pl. a baloldali tartályfelszín között:

$$p_A = p_0 + \rho_{\text{víz}} \cdot g \cdot H_1 + \rho_{\text{Hg}} \cdot g \cdot H_0 = 100000 \text{ Pa} + 40000 \text{ Pa} + 27200 \text{ Pa} = \mathbf{167200 \text{ Pa}}$$

vagy az „A” pont és a jobboldali tartályfelszín között is, ugyanazt kell kapnunk:

$$p_A = p_2 + \rho_{\text{olaj}} \cdot g \cdot H_2 + \rho_{\text{Hg}} \cdot g \cdot (H_0 + H_3) = 120000 \text{ Pa} + 6400 \text{ Pa} + 40800 \text{ Pa} = \mathbf{167200 \text{ Pa}}$$

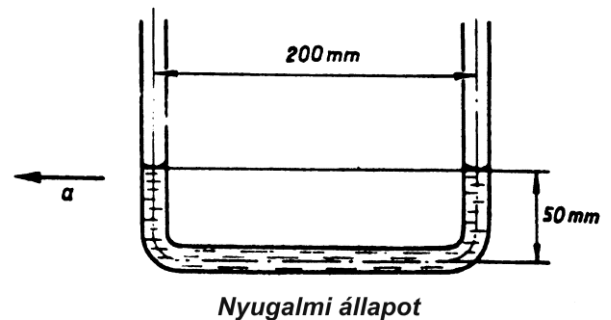
PÉLDA

pl. egy gyorsuló vagy forgó tartály, Δp és a gyorsulás meghatározása.

A folyadékfelszín és eredő térerősségvektor kapcsolatára példa.

1/1 Hogyan helyezkednek el a felszínek, ha a

cső $a = \frac{g}{2}$ gyorsulással halad balra?

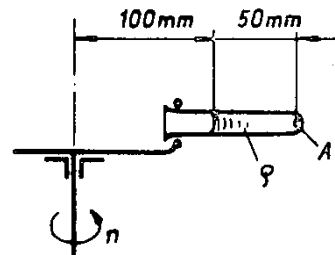

1/2 Nehézségi erő elhanyagolható.

$$\rho = 800 \text{ kg/m}^3$$

$$n = 6000 \text{ l/min}$$

$$p_A - p_0 = ?$$

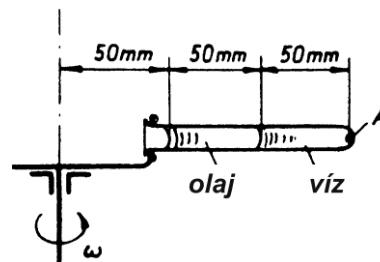
1/3 Nehézségi erő elhanyagolható.

$$\omega = 100 \text{ l/s}$$

$$\rho_{\text{víz}} = 1000 \text{ kg/m}^3$$

$$\rho_{\text{olaj}} = 800 \text{ kg/m}^3$$

$$p_A - p_0 = ? \text{ [Pa]}$$

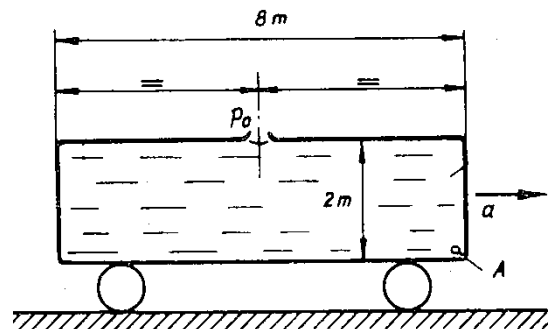

1/4 A jármű olajjal van töltve.

$$\rho_{\text{olaj}} = 950 \text{ kg/m}^3$$

$$a = 3 \text{ m/s}^2$$

$$p_A - p_0 = ? \text{ [Pa]}$$

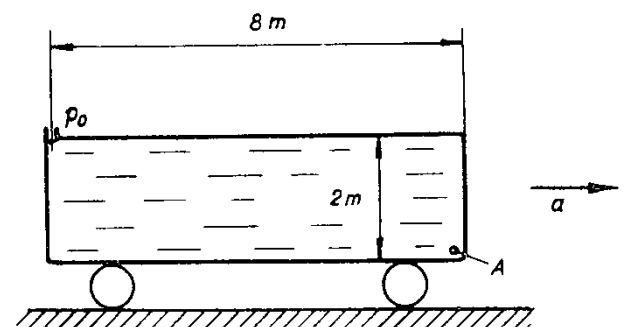

1/5 A jármű olajjal van töltve.

$$\rho_{\text{olaj}} = 950 \text{ kg/m}^3$$

$$p_A - p_0 = 0 \text{ Pa}$$

$$a = ? \text{ [m/s}^2\text{]}$$

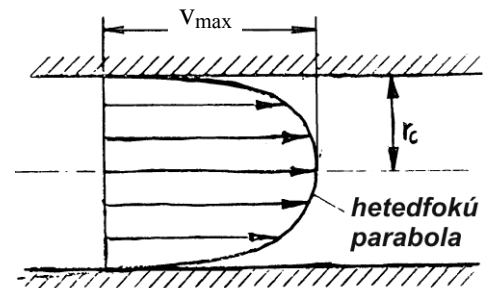

PÉLDA

Adott egy $n=7$ hetedfokú forgásparaboloid sebességprofilal jellemzett csőáramlás, a cső sugara r_c . Az áramlás hengerszimmetrikus. A tengelyben a maximális sebesség értéke $v_{\max}$.

Kérdés:

Határozza meg a $(v_{\text{átlag}} / v_{\max})$ hányados értékét!

MEGOLDÁS (a lap túloldalán is folytathatja)

$$v_{\text{átlag}} / v_{\max} = [n / (n+2)]$$

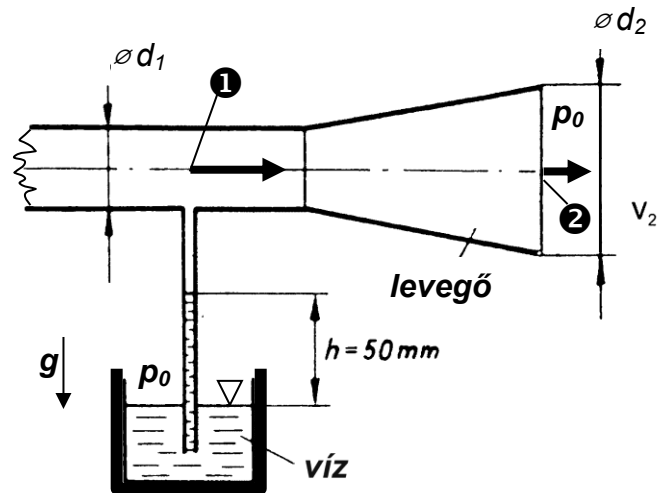
PÉLDA

A mellékelt ábrán látható vízszintes tengelyű $d_1=50\text{mm}$ csővezeték végén egy veszteségmentes diffúzor ($d_2=100\text{mm}$) található. A csővégen a levegő a szabadba (p_0) áramlik ki ismeretlen v_2 átlagsebességgel. Az alsó szabadfelszínű víztartályból a csatorna oldalfalához kapcsolódó csövön ebben az áramlási állapotban éppen $h=50\text{mm}$ magasra jut fel a víz. **FELTÉTELEK:**

stacioner állapot, súrlódásmentes közeg.

ADATOK: $\rho_{\text{lev}} = 1.2 \text{ kg/m}^3$, $\rho_{\text{víz}} = 1000 \text{ kg/m}^3$, $p_0 = 10^5 \text{ Pa}$, $g=10 \text{ N/kg}$

KÉRDÉS: Határozza meg a kilépő keresztmetszet kiáramlási sebességét! $v_2=?$

MEGOLDÁS (a lap túloldalán is folytathatja)

A stacioner esetre a Bernoulli-egyenlet alakja „1” és „2” pontok között:

$$p_1 + \frac{\rho}{2} \cdot v_1^2 + \rho \cdot g \cdot z_1 = p_2 + \frac{\rho}{2} \cdot v_2^2 + \rho \cdot g \cdot z_2$$

Rendezve kapjuk:

$$p_1 - p_0 = \frac{\rho}{2} \cdot (v_2^2 - v_1^2)$$

Folytonosság tétel és kör keresztmetszet átmérők segítségével kapjuk:

$$p_1 - p_0 = \frac{\rho}{2} \cdot v_2^2 \left(1 - \frac{v_1^2}{v_2^2} \right) = \frac{\rho}{2} \cdot v_2^2 \left(1 - \left(\frac{d_2^2}{d_1^2} \right)^2 \right)$$

A szivornyára a manométer egyenlet felírható, hiszen a h magasra feljutó vízoszlop nyugalomban van, mint egy manométerben.

$$p_0 = p_1 + \rho_{\text{víz}} g h$$

Rendezve v_2 -re:

$$v_2 = \sqrt{\frac{2(p_1 - p_0)}{\rho \left(1 - \left(\frac{d_2^2}{d_1^2} \right)^2 \right)}} = \sqrt{\frac{2(\rho_{\text{víz}} g h)}{\rho \left(\left(\frac{d_2^2}{d_1^2} \right)^2 - 1 \right)}} = \sqrt{\frac{2 \cdot (1000 \cdot 10 \cdot 0,05)}{1,2 (16 - 1)}} = 7,45 \text{ m/s}$$

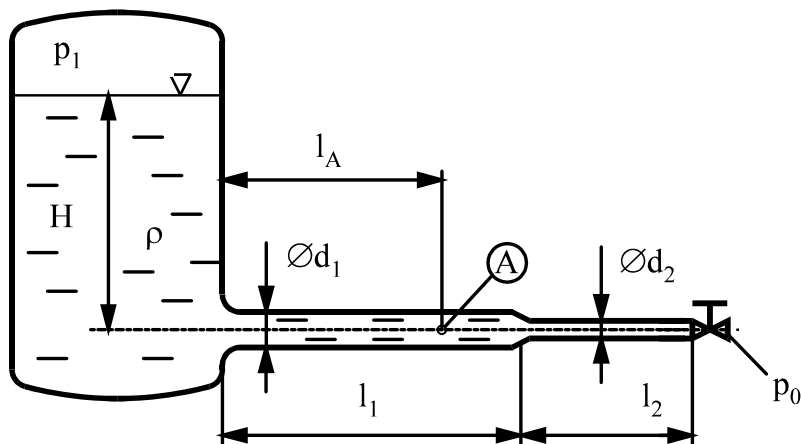
PÉLDA

Egy $\Delta p = p_1 - p_0 = 20000 \text{ Pa}$ túlnyomású vízzel töltött zárt fedelű tartály ismeretlen H magasságig töltött vízzel. A tartályhoz csatlakozó vízszintes tengelyű csővezeték „A” pontjában az áramló közeg dinamikus nyomása ismert $p_{\text{din,A}} = 2000 \text{ Pa}$ értékű.

FELTÉTELEK: A csővégi szelep teljesen nyitott; stacioner kiáramlási állapot; $\mu = 0$; $\rho = \text{áll.}$; $A_{\text{tartály}} \gg A_{\text{cső}}$; a csővégi szelep be- és kilépő keresztmetszei a d_2 átmérőjű csőével azonosak.

ADATOK: $p_0 = 10^5 \text{ Pa}$; $\rho = 1000 \text{ kg/m}^3$; $g = 10 \text{ N/kg}$; $d_1 = 50 \text{ mm}$; $d_2 = 25 \text{ mm}$; $l_1 = 10 \text{ m}$; $l_2 = 5 \text{ m}$; $l_A = 7 \text{ m}$

KÉRDÉSEK: Határozza meg az csővégi kiáramlási sebességet, az „A” pontbeli nyomást és a tartálybeli H vízfelszín-magasságot!

MEGOLDÁS (a lap túloldalán is folytathatja)

A stacioner esetre a Bernoulli-egyenlet alakja:

$$p_1 + \frac{\rho}{2} \cdot v_1^2 + \rho \cdot g \cdot z_1 = p_2 + \frac{\rho}{2} \cdot v_2^2 + \rho \cdot g \cdot z_2$$

Ahol az áramvonal két végpontja az „1” és a „2” pont, célszerűen az egyik végpont az a pont, ahol a keresett ismeretlen mennyiség (p vagy v vagy z) van, a másikban mindent ismerünk.

A $z=0 \text{ m}$ referencia szintet bárhova felvehetjük, most legyen $z=0 \text{ m}$ a csőtengelyben.

	„A”	„2”=csővég, a szelep utáni kiáramlási keresztmetszet
p [Pa]	$p_A = ?$	$p_0 = 100\,000 \text{ Pa}$
v [m/s]	$p_{\text{din,A}} = \frac{\rho}{2} \cdot v_A^2 = 2000 \text{ Pa}$, ebből $v_A = 2 \text{ m/s}$	$v_2 = 8 \text{ m/s}$ (kiszámítható a folytonosság tételéből)
z [m]	$z_A = 0 \text{ m}$	$z_2 = 0 \text{ m}$

Az alábbi

$$p_A + \frac{\rho}{2} \cdot v_A^2 + \rho \cdot g \cdot z_A = p_2 + \frac{\rho}{2} \cdot v_2^2 + \rho \cdot g \cdot z_2$$

A Bernoulli-egyenletet fenti adatokkal rendezve az ismeretlen p_A nyomásra kapjuk

$$p_A = p_0 + \frac{\rho}{2} \cdot (v_2^2 - v_A^2) = 100000 \text{ Pa} + 500(64 - 4) = 130000 \text{ Pa}$$

A H magasság kiszámításához vagy az „1”-„2”, vagy az „1”-„A” pontok között felvett áramvonalon is felírhatjuk a Bernoulli-egyenletet. Legyen az utóbbi:

$$p_1 + \frac{\rho}{2} \cdot v_1^2 + \rho \cdot g \cdot z_1 = p_A + \frac{\rho}{2} \cdot v_A^2 + \rho \cdot g \cdot z_A$$

	„1”=tartály vízfelszín	„A” jelölt pont csőtengelyben
p [Pa]	$120\,000 \text{ Pa}$	$130\,000 \text{ Pa}$
v [m/s]	$\approx 0 \text{ m/s}$	2 m/s
z [m]	$z_1 = H = ?$	$z_A = 0 \text{ m}$

Rendezve:

$$p_1 + \rho \cdot g \cdot H = p_A + \frac{\rho}{2} \cdot v_A^2$$

$$H = \frac{p_A - p_1}{\rho \cdot g} + \frac{v_A^2}{2g} = \frac{130000 - 120000}{10000} + \frac{4}{20} = 1 + 0,2 = 1,2 \text{ m}$$

PÉLDA

Meleg levegő áramlik egy $300 \text{ mm} \times 450 \text{ mm}$ téglalap keresztmetszetű légvezetékben, ahol PRANDTL-csővel mérést végzünk. Az $n=6 \text{ db}$, egyenlő nagyságú A_i részkeresztmetszetek súlypontjaiba egymás után behelyezett PRANDTL-csővel mért nyomások rendre:

$$\Delta p_i = 285, \quad 295, \quad 280, \quad 285, \quad 290, \quad 270 \quad [\text{Pa}]$$

Adatok: $t_{\text{lev}} = 37^\circ \text{ C}$; $R = 287 \text{ J/(kgK)}$, $p = 99500 \text{ Pa}$

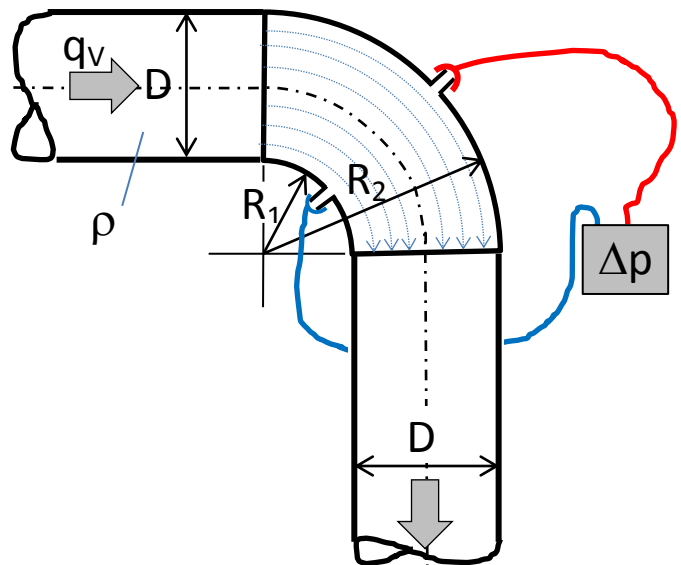
Kérdések: Mekkora a vezetékben az átlagsebesség, a térfogatáram és tömegáram?

MEGOLDÁS (a lap túloldalán is folytathatja)

Pontenkénti sebességmérés: a mért $\Delta p_i = p_{din,i}$, először külön minden v_i sebességet kiszámolni, majd azokból átlagsebesség számítható (hiszen azonosak a részterületek), majd térfogatáram, majd gáztörvénnyel a levegő sűrűsége és így a tömegáram is számítható.

PÉLDA

Egy $\varnothing D$ átmérőjű csővezetékben víz áramlik. A víz térfogatáramának közelítő mérésére a csővel azonos, állandó keresztmetszetű, 90° könyökidom nyomásmegcsapolásait használjuk. Az áramló közeg könyökidombeli áramvonalai az ábrán láthatók. A könyökidom oldalfali külső-belső nyomásmegcsapolásai között mért nyomáskülönbség $\Delta p_{1,2} = 16000 \text{ Pa}$. A csőtengelyek a vízszintes síkban fekszenek.

Feltételek: stacioner állapot, $\rho = \text{áll.}$, $\mu = 0$

ADATOK: $D = 200 \text{ mm}$; $\rho = 1000 \text{ kg/m}^3$
 $R_1 = 100 \text{ mm}$; $R_2 = 300 \text{ mm}$

KÉRDÉS: Az Euler-egyenlet természetes koordináta-rendszerben felírt normális irányú komponens-egyenlete segítségével

a) Indokolja, hogy melyik állítás helyes! $\Delta p_{1,2} = p_1 - p_2$ vagy $\Delta p_{1,2} = p_2 - p_1$?

b) Határozza meg a csőben áramló közeg átlagsebességét és térfogatáramát!

MEGOLDÁS

Euler-egyenlet természetes koordináta-rendszerben felírt normális irányú komponens egyenlete:

$$-\frac{v^2}{R} = g_n - \frac{1}{\rho} \frac{\partial p}{\partial n}$$

$$\frac{v^2}{R} = \frac{1}{\rho} \frac{\partial p}{\partial n}$$

A súlyerőt (erőtér hatását) elhanyagolva kapjuk

Mivel a csőkönyök falával és a csőtengellyel és egymással „párhuzamosak” a negyedkörív áramvonalak, a kerületi sebesség sugárirányban lineárisan nő, tehát $\omega = \text{áll.}$, tehát a R_1 és R_2 illetve az átlagos sugáron a kerületi sebességekre felírható

$$\omega = \text{áll.} = \frac{v_1}{R_1} = \frac{\bar{v}}{R} = \frac{v_2}{R_2}$$

A nyomásgradiens normális irányú komponensét kifejezve:

$$\frac{\partial p}{\partial n} = \rho \frac{v^2}{R} = \rho R \omega^2$$

majd a változók (dp , dn) szétválasztása után, ρ és ω konstansokat kiemelve és integrálva alábbit

$$\int_{p_2}^{p_1} dp = \rho \omega^2 \int_{R_1}^{R_2} R dn$$

$$p_2 - p_1 = \rho \omega^2 \frac{R_2^2 - R_1^2}{2}$$

kapjuk a $\Delta p = p_2 - p_1$ nyomáskülönbségre:

$$\Delta p = \rho \frac{\bar{v}^2}{R} (R_2 - R_1)$$

Az átlagos sugáron érvényes átlagsebességet megkaphatjuk:

$\bar{R} = (R_1 + R_2)/2 = 0,2 \text{ m}$ és $\Delta n = R_2 - R_1 = D = 0,2 \text{ m}$ és $\rho = 1000 \text{ kg/m}^3$ ismeretében.

Fentiek alapján az átlagsebességre kapjuk:

$$\bar{v} = \sqrt{\frac{\Delta p \cdot \bar{R}}{D \cdot \rho}} = \sqrt{\frac{16000 \cdot 0,2}{0,2 \cdot 1000}} = \sqrt{16}$$

$$\bar{v} = 4 \text{ m/s}$$

adódik, valamint a térfogatáram a csőkeresztmetszettel számítható a becsült érték:

$q_v = 0,125663706 \text{ m}^3/\text{s}$ ($\approx 7,54 \text{ m}^3/\text{perc} \approx 39452 \text{ m}^3/\text{h}$ stb.)

(Természetesen kerekíteni szükséges az eredményt! pl. $q_v = 0,1257 \text{ m}^3/\text{s}$)